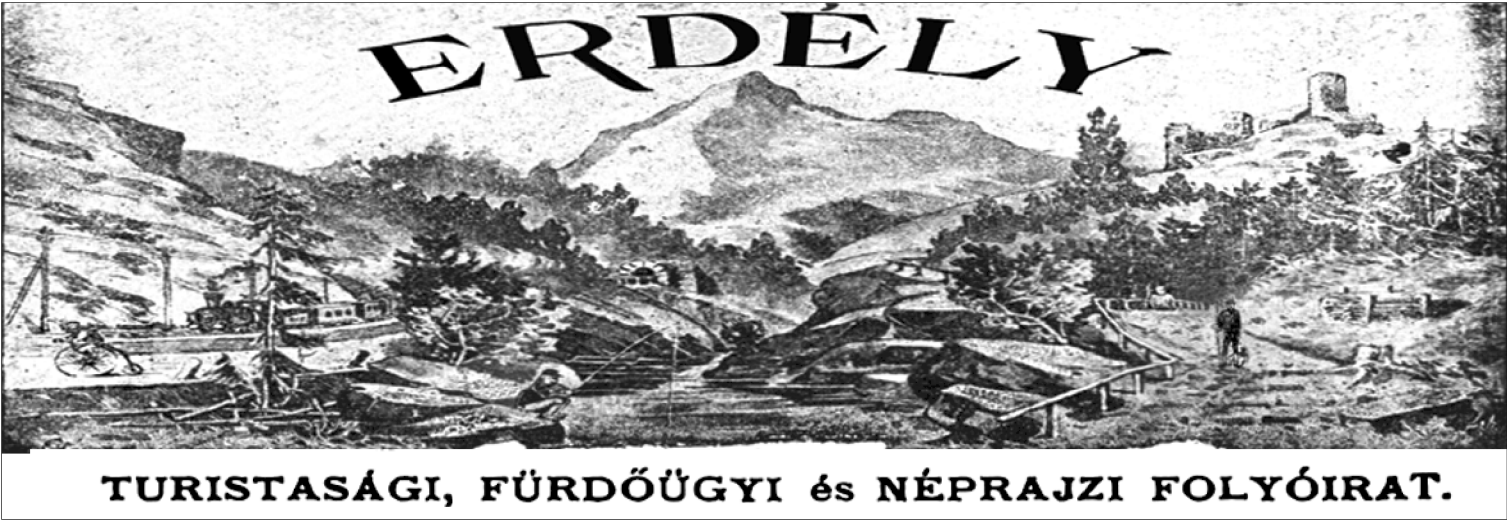

Erdély

ALAPÍTVÁ 1892-BEN

Az Erdélyi Kárpát-Egyesület
– Kolozsvár 1891
Értesítője
Új sorozat, 2010/12.

Szerkesztők:
Tóthpál Tamás
(tothpaltamas@gmail.com)
Kovács Zsuzsa

Vultureasa – XX. EKE vándortábor előzetes

PÁL GYÖNGYI

November 14-én folytattuk tábori előzetes túránkat. Tudván, hogy a piros háromszög jelzés a Vultureasa csúcsáról a Muncelu gerincen a Bélavárig megy, az előző túrán a csúcsnál elhagytuk a jelzést, mikor a széldöntéses oldalon leereszkedtünk, hogy Alsóaklosra érjünk. Most éppen ezt a részt szeretnénk felderíteni, úgy, hogy Aranyosronkról (Runc) induljunk a Pociovalişte szoroson felfelé a Bélavár irányába.

Az időjárás kárpótolni akart az akkori ködös, esős időért, most hűvös, de tiszta időben indultunk Kolozsvárról, ezt később kellemes napsütés és meleg idő váltotta fel, hihetetlenül kék égbolttal. Ideális kirándulóiód. Reggel 7 órakor indultunk mikrobusszal Kolozsvárról Alsóaklosra (Ocolis) keresztül Aranyosronkig (Runc - 485 m tszf.), innen pedig gyalogosan tovább, a rezervációnak számító Pociovalişte völgy, illetve szoros felé. A patak völgyét követő úton haladunk, melyen a kék háromszög turistajelzés található. Aranyosronk központjától kb. 2 km-re elérjük a szorost is, melynek északkeleti részét meredek, kopár sziklafal alkotja. A másik oldalt erdő borítja, de az erdő felett meredek sziklafalak emelkednek. A szoros hossza 1,5 km, majd egy kicsit kiszélesedik a völgy, melyen tovább megyünk felfelé. Az út enyhén emelkedik és egy fordulónál véget ér. Innen már csak a patak medrében haladhatunk tovább.

A kék háromszög a Bélavár alá vezet, ahol találkozik a piros körrel (Bélavár körtúra) és a Muncelu gerinc felől érkező piros háromszöggel. Az út Aranyosronktól idáig kb. 2 és fél órát vesz igénybe.

Mivel úti célunk a Muncelu gerinc, rövidíteni próbálunk, leterve balkéz felé a jelzett útról, és nekivágunk az erdős hegyoldalnak. Az oldal egyre meredekebb, de végre feljutunk a tetőre. Füves gerincen haladunk, míg elérjük a piros háromszöget. Másoknak ellenben ajánljuk, hogy a meredek kapaszkodó helyett kövessék inkább a turistajelzést, mely kicsit hosszabb, de sokkal kényelmesebb úton vezet ugyanoda. A gerincről a kilátás csodálatos: nyugat felé a Pociovalişte szoros és mivel az idő rendkívül tiszta, még a Tordai- hasadék Peterd felőli szikláit is kivehetők. Kelet-északkeletre még csodálatosabb kép fogad, gyönyörű kilátásunk van a Bélavár szikláira. Fotózzuk közelebbről, távolabbról, mindenféle

lehetséges szögből, nem tudunk betelni a látvánnyal és nem is lehet.

A Muncelu gerincet fehér törzű nyírfák borítják, nem túl sűrűn, de mivel már jól benne vagyunk az őszben és a levelek is lehullottak, nem akadályozzák a kilátást. A Bélavár szikláitól nyugatra, tovább az Öreghavas (Muntele Mare) kopasz teteje látszik, az Erdélyi Szigethegység harmadik legmagasabb csúcsa (1826 m tszf), a Nagybihar (Cucurbata) és a Vigvázó (Vlădeasa) után.

Elindulunk a gerincen a Vultureasa irányába. Körülbelül 1100 m magasan vagyunk, majd az ösvény kissé ereszkedik, másfél óra alatt érünk el a Vultureasa és Vulturese közötti nyeregbe (innen be lehet ereszkedni Alsóaklosra anélkül, hogy kimenjünk a tetőre), közben megcsodálhatjuk a Vultureasa északi oldalán lévő sziklafalakat. Követjük a piros háromszöget, amely egy széldöntéses erdőszélen felkapaszkodik a Vultureasa tetejére, ahol az októberi túrán voltunk. Körbejárjuk a tetőt, a látvány egészen más, mint néhány héttel ezelőtt. Akkor felhő borította az eget, takarta a völgyeket, csak itt-ott sejtettük a körvonalat. Most ragyogó napsütésben, a felhőtlen kék égbolt alatt csodálhattuk a tájat: észak felé még mindig látszanak a Bélavár sziklái – igaz, kissé eltakarja a Muncelu gerinc –, dél felé a Bedellő és a Vidaly, nyugat felé, ameddig a szem ellát, a hegyek vonulata. Nem tudom, meddig álltunk volna itt, bámulva a csodálatos körképet, ha valaki nem figyelmeztet, hogy rögtön 4 óra, és novemberben már hamar sötétedik.

Elindultunk hát lefelé, kikerülve a széldöntést, de itt is meredek az oldal. Előbb sziklás, majd erdős, végül füves részekben ereszkedünk lefelé, de itt már ismerős az út. Elérjük a szalmafedeles házikat, majd leérkezünk a Craca patak völgyébe, épp idejében, mert közben már sötétedett és hátra volt még jó néhány kilométer Alsóaklósra. A sáros úton a holdvilág fényénél botorkálva értük el a falut, mert sajnos a novemberi napok rövidek, és így fél 6-kor már sötét van. A túra hossza 18 km volt, ez alatt 750 m-t emelkedtünk felfelé és ugyanannyit ereszkedtünk le a Vultureasa tetejéről. Kicsit fáradtan, este 8 óra körül értünk Kolozsvárra, de a túrán készített képek még aznap este az internetes albumunkba kerültek, hogy megoszthassuk másokkal is ennek a szép napnak az élményeit.

Hagyományos disznótor Kalotaszentkirályon

Kalotaszeg közismert néprajzi kincsesbánya. Múltán híresek a ma is legnagyobbbrészt magyarulkalta tájegység szinte minden településén fellelhető, igen gazdagon díszített középkori templomok, a szín pompás népviselet, a csipkés faragású házhomlokzatok, a gyönyörű varrottasok. November végi kirándulásunk során erre a gyönyörű vidékre látogattunk, ahol már többször is voltunk, de mindig szívesen visszatérünk.

KOVÁCSNÉ DIÓSZEGI ZSUZSA

Kós Károly, a tájegység nagy ismerője egyik írásában így vall erről: „A kalotaszegi nép az ízt hozta magával az ázsiai őshazából. Itt tanultak, mert kénytelenek voltak vele, a szászoktól és a többi idegenektől szerkezetet. Ezt azután összetéve, ősi ízlésükkel csinálták meg magyar népies művészetüket. Azok a magas sátortetejű házak, óriás tornácos csűrök, karcú, festői tornyok, a faragott, festett kapuk és a fejfa a temetőben, mindez az ázsiai géniuszt alkotása már. Mintha az ősi puszták bőr- és nemezsátraikat állították volna elő fából. És pálmát, rózsát, szegfűt, tulipánt, csillagot és napot, oroszlánt és tigrist hímeznek a fára, és kopját szűrnak a halott fejéhez és kendős zászlót. Mintha csak az anyag változott volna meg és változtatta volna meg a megmunkálás módját és a motívumokat... Szabad, büszke nemzet lelke beszél a korhadt fejfából, a toldott-foldott, zsendelyes parasztházból, a színes, tobzódó fantáziájú rajzokból. És mintha a karcú tornyok aranyos buzogánya büszkén az ég felé tartott zászlója volna ennek a népnek, a felé az ég felé tartott lobo-gós kopjája, ahol a magyarok külön Istene lakik. Ez az erdélyországi népépítészeti stílusa... Ezt a művészetet nem lehet szavakkal leírni, jellemezni és magyarázni. A kalotaszegi művészet színes, de nem tarka, virít, de nem rikít.”

Ezúttal Kalotaszentkirályra mentünk, ahol egy hagyományos disznótorra voltunk hivatalosak. Ahogy megérkeztünk, mindjárt kihozták az ólból a már nem sokáig sivatkozó hízót. A böllér tette a dolgát, persze mi is, ugyanis előkerült az ilyenkor „kötelező” fogópálinka és a frissen sült töpörtyűs pogácsa. Közben folyt a perzselés, sajnos nem szalmával, bár házigazdánk azt is előkészítette, de olyan erős szél fújt, hogy jobbnak látták a gázpalackot használni. Ahogy a disznóvágás látványosabb részének vége lett, templomlátogatásra indultunk a faluban. A 13. századból származó templom mai alakja a 15. századi gótikus átépítés során alakult ki, ebből az időből való a sokszög-

záródású szentély, valamint a déli és a nyugati csúcsíves kapuzat. Tornyán felirat örökíti meg, hogy 1762-ben építették a nyugati homlokzathoz és három harang van benne. A templomkertben nemrég művesen faragott kis haranglábon állították ki a használaton kívül helyezett, Mátyás király korabeli harangot. A templomot és tornyát patinás zsindeletű fedő, erődfal övezi. Festett kazettás mennyezete 1994-ben készült.

Amíg mi a templomban voltunk, elkészült a finom reggeli, melynek elfogyasztása után felkerestük a Kalota partján Ady Endre szobrát, melyet a költő 1914-es látogatásának emlékére állított a falu 1994-ben. A Szent István parkban meglátogattuk a Szentkirály Szövetség által 2003-ban, az itt tartott találkozó emlékére államalapító királyunknak, Szent Istvánnak állított szobrot. Mindkét szobrot megkoszorúztuk.

Ezután Magyargyerőmonostorra látogattunk, Gyarmathy Zsigáné Hory Etelka, Kalotaszeg Nagyszöke szülőfalujába, ahol Kalotaszeg legrégebbi temploma áll, amelyet a Mikola nemzetség építtetett 1196-ban. A gyönyörű és titokzatos templom minden részlete figyelemre méltó, értékeit még felsorolni is körülményes. Csodálatosak a templom korai kőfaragásai, mérműves ablakai, de főleg a déli falon a napóra alatt található hármasszoborcsoport: Madárleány, sárkányölő Szent Mihály és az oroszlánpár, jelen-

tésüknek magyarázatát a keleti eredetmondák világában kell keresnünk. Umling Lőrinc keze munkáját dicséri a pompás festésű karzat, papi szék és úrasztala. A gyönyörű faragott kőszószék, ezúttal színesre festett, Kidei Sipos Dávid alkotása. Jól illenek a templom titokzatos hangulatához a kék írásos és fehér vagdalásos kézimunkák.

Utunk következő állomása Magyarvalkó. A falu szélén, dombtetőre épült, gyönyörű fekvésű templomát nem egyszerű meglátogatni, de azért néhányunknak sikerült. A 13. században épült templom hajója máig megmaradt, ehhez építettek később a gótikus szentélyt a gyönyörű mérműves ablakkal. A templom belseje is nagyon szép, festett kazettáit Umling Lőrinc és fia készítették, faragott szószékét Kidei Sipos Dávid. A templom védelmét két erős erődfal biztosította, mely ma is jó állapotban van. Az udvarában jónéhány kopjafát állítottak: Vasvári Pál emlékére, a valkói katonák emlékére, valamint a tárdulás áldozatainak emlékére. Visszatérőben meglátogattuk Körösfőn a Vasvári Pál emlékszobát. Ezután következett a hagyományos disznótoros estebéd, miközben kalotaszegi népzene hallgattunk. Prímásunk a hajdani Csipás Feri – aki az 1943-ban készült *Kalotaszegi Madonna* című filmben muzsikált – unokája, a Kiscsipás, becsületes nevén Varga István. Mint mondani szokták, az alma nem esett messze a fájától, hisz az idén Japánban és Amerikában is muzsikált már, most szerencsénkre itthon volt, nekünk húzta a talpalávalót társával, Lőrincz Elemérrel együtt. Vacsora után ki-ki kedve szerint énekelt vagy táncolt, remek hangulat volt, szinte sajnálunk, hogy haza kellett jönnünk.

Disznótoros régiólátogatás Kalotaszegen

A SZERZŐ FELVÉTELE

Szádeczky-Kardoss Gyula és az EKE

Széljegyzetek a kettős, kerek évfordulós emlékkonferencia kapcsán

December 11-én Kolozsváron, Bocskai fejedelem szülőházában, vagyis a Sapientia Tudományegyetem központi épületének Óváry-termében több mint hatvan idősebb és fiatal geológus gyűlt össze, hogy kutatási eredmények bemutatásával ünnepeljék a város egykori egyetemének neves tanára, Szádeczky-Kardoss Gyula születésének 150. évfordulóját, illetve tisztelettel emlékezzenek halálának 75. évfordulójára. Délelőtt sírjánál, a Házsongárdi temetőben koszorút helyeztek el a résztvevők, délután tíz tudományos előadást hallgattak és vitattak meg: részben a professzor tudományos és egyéb szellemi hagyatékával, részben az általa kutatott ásvány-, földtani témákban, az előadók által felmutatott új eredményekkel kapcsolatban.

WANEK FERENC

Miért szólunk ezen az oldalon róla? Egy-szerűen azért, mert élete Kolozsvárra ér-kezése pillanatától haláláig szorosan összeforrt az itteni turistasággal, az Erdélyi Kárpát-Egyesülettel. Ki is volt valójában szádecznei és kardossalvy – a nemesi címet bátyjával közösen, tudományos érdemeik révén szereztek – Szádeczky-Kardoss Gyula? Szádeczky Sámuel pusztafalusi (felvidék) református pap gyermekeként született, 1860. december 30-án. Egyetemet Budapesten végzett, majd külföldi tanulmány-útját követően ugyanott, egykori tanára, Szabó József kiváló ásvány- és földtanprofesszor mellett volt tanársegéd. Amikor Koch Antal, aki 24 évi kolozsvári tanszékvezetői tevékenység után a budapesti tudományegyetemre távozott, a Kolozsváron megüresedett tanári állást 1896-ban Szádeczky megpályázta, elnyerte. Így került városunkba. Tulajdonképpen bátyját, Szádeczky-Kardoss Lajos történelemprofesszort követte, aki kevéssel előtte került ugyanerre az egyetemre. Mindketten 1918-ig voltak a Ferenc József Tudományegyetem kiváló tanárai (sőt adott időben rektorai is).

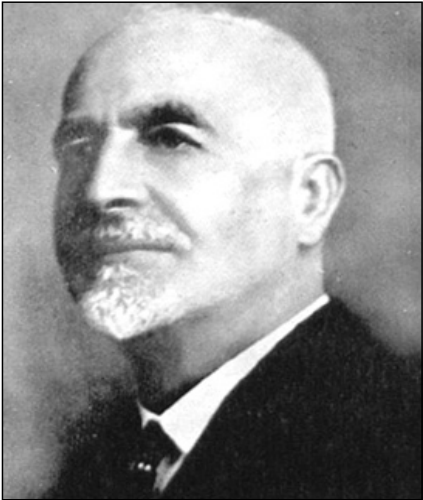
Lajos, mint történész, az erdélyi kora-újkor, a céltörténet, a székelység, illetve a törökországi magyar emlékek kutatójaként alkotott nagyot. Ő is kivette részét az EKE tevékenységeiben. Volt az Irodalmi Bizottság tagja (1897-től), a kerékpáros osztály választmányi tagja (1898-tól), de az EKE kolozsvári osztályának elnöke, sőt az országos szervezet alelnöke is (1899-ben).

A professzor sírja a Házsongárdban

Gyula, a földtan és ásványtan professzora, nemzetközi hírnevet szerzett nemcsak magának, de az általa vezetett tanszéknek is. Kiváló ásvány- és kőzet-tan-kutató volt, hatalmas szakirodalmi hagyatékkal, melyben nagyon sok olyan vidék kőzettanával–földtanával foglalkozott, amelyek ma is a turisták kedvelt kirándulóhelyei: foglalkozott a Kolozsvár környéki dombok üledékes és vulkáni eredetű kőzeteivel, a Gyalui-havasok kristályos paláival, a Vlegyásza magmás kőzeteivel, de a Szamosfalvi-fürdő földtanával, vagy a Keleti-Kárpátok vulkáni vonulatával is. Mégsem ezekért az érdemekért írunk e helyen róla, hanem az Erdélyi Kárpát-Egyesületben betöltött rendkívüli szerepvállalásáért emlékezünk rá, kettős kerek évfordulója alkalmából. Az említett konferencián is hangzott el olyan előadás, mely a kiterbélyesedett Szádeczky-Kardoss családnak a magyar turistamozgalmakban betöltött (ma is aktív) szerepét választotta témájául (Vallasek István: *A Szádeczky-Kardoss család szerepe a magyar természetjáró mozgalomban a 20. század első harmadában*).

Szádeczky Gyula tehát 1896-ban került Kolozsvárra, s a következő évben már találkozunk nevével az EKE keretében, az útjelzők tevékenységébe bekapcsolódva. A következő évben már az egyesület országos választmányának tagja, és a kerékpáros osztály alelnöke volt. A szervezet vezetésében a legnagyobb szerepet akkor vállalta, amikor az erdélyi magyarság kisebbségbe szorulva, nehezen talált önmagára. Ehhez tegyünk egy kis kitérőt: midőn, 1919-ben,

150 éve született, 75 éve halt meg

még a párizsi (Trianon) béke megkötése előtt, Onisifor Ghibu vezetésével, karhatalmi erővel a románság 4 óra alatt kirkakta a Ferenc József Tudományegyetem teljes tanári karát az intézményből, annak minden tulajdonát átvéve, a tanári kar zöme kénytelen volt távozni. Eből a magból alakult 1921-ben a Szege-di Tudományegyetem, mely magát maig a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem jogutódjának tekinti. Egyetlen tanárnak engedtetett meg, hogy az egyetemen munkaasztalát megtarthassa, bár nem taníthatott, fizetést pedig a Román Földtani Intézet biztosított számára. Ez a kivételezett pedig nem volt más, mint Szádeczky-Kardoss Gyula, kinek bátyja is távozni kényszerült. Ez a kivétel pedig annak köszönhető, hogy Szádeczky-Kardoss Gyula olyan nemzetközi szaktekinély volt, akit az új, román tanszék vezetésére kirendelt másik szakmai kiválóság, Ion Popescu Voitești megvédelmezett. Ehhez Szádeczkynek az a gesztusa is beszámított, hogy 1907-ben olyan földtani tanulmányutat szervezett a Kárpátok mindkét oldalának megismerésére, melyre a bukaresti egyetem tanárait és diákjait is beszervezte.

Visszatérve az EKE keretében, az első világháborút követő időben játszott szerepére: amikor 1926-ban az Erdélyi Kárpát-Egyesület igyekezett újrászerveződni, a román állammal magát elismertetni, a jogi útvesztőkkel és a – kisebbségben rekedtekkel szemben nem épp előzőkenykedő – bürokráciával való bírkózás oroszlánrészét Szádeczky vállalta. Így lett az újaalakult egyesület második országos elnöke. Tisztségéről 1930-ban, nyugalomba vonulásakor mondott le, egy másik neves geológusnak, volt tanítványának, Balogh Ernőnek adva át feladatkörét. Őt pedig, munkássága elismeréseképpen, az EKE örökös tiszteletbeli elnökének választották meg. Visszavonultan, lefegyverzetten, tehetetlenül kellett megélnie az egyesület múzeumának kilakoltatását a Mátyás király szülőházából, illetve azt a bizalmatlansági támadássorozatát a hatalom részéről, melynek következtében e szervezet rengeteget veszített – főleg az anyagiak tekintetében.

1935. november 8-án halt meg. Sír-hantja a Házsongárdi temetőben van, a nyugati főúton, nem sokkal Kós Károly és családja sírhelye fölött, az átellenes oldalon. Nemes egyszerűségű sírkövén nemesi címer.

Még három érdekességet mondjunk el róla. Mindenekelőtt azt, hogy Elemér fia is a legkiválóbb magyar geológusok egyike lett – Budapesten. A másik, hogy a zenének is rajongója volt, sőt maga is muzsikált, utódai közt neves zenész is van. Ő pedig, a már idézett nehéz időben vállalta a kolozsvári konzervatórium igazgatói teendőit is! A harmadik: ma már kevesen ismerik a gyorsírás fortélyait. Ennek a divatból kiment, a hangrögzítő technikák elterjedése előtt nagyon fontos tudásnak ő volt az erdélyi apostola. Ő alapította és vezette az Erdélyi Gyorsírók Egyesületét.

Januári rendezvények

■ **Január 2. (vasárnap):** Hagyományos újévi túra. Találkozás 10 órakor a monostori végállomáson. Túravezető: Szócs Miklós

■ **Január 5. (szerda):** Gyalogolni jó! (12 km). Találkozás 10 órakor a monostori végállomáson. Túravezető: Székely Lavotta ● Kögyűlés 18 órától az Apáczai-líceumban. Vetítés: Tábori előzetes: Pál Gyöngyi és Lőrinczi István.

■ **Január 8. (szombat):** Hagyományos Árpádcsúcs túra (20 km). Találkozás 10 órakor a monostori végállomáson. Túravezető: Kiss János.

■ **Január 9. (vasárnap):** Ifjúsági túra: Mikrobuszos kirándulás Kisbányára (gyalog 12 km, szintkülönbség 500 m). Indulás 7 órakor a Széchenyi téri Flip elől. Túravezető: László Györgyi Csillag hegy (12 km). Találkozás 10 órakor a távolsági autóbusz állomás előtt. Túravezető: Márton Erzsébet.

■ **Január 12. (szerda):** Gyalogolni jó! (12 km). Találkozás 10 órakor a monostori végállomáson. Túravezető: Székely Lavotta.

■ **Január 15. (szombat):** Mikrobuszos kirándulás Kisbányára. Indulás 8 órakor a Széchenyi téri Flip elől. Túravezető: Vas Géza ● Feleki súpálya, Bükk (20 km). Találkozás 10 órakor a 32-es autóbusz Alverna végállomásán. Túravezető: Kiss János Görbe túra (10 km). Találkozás 10 órakor a monostori végállomáson. Túravezető: Bagaméri Tibor.

■ **Január 16. (vasárnap):** Mikesi házak (18 km). Találkozás 10 órakor a monostori végállomáson. Túravezető: Szabó István.

■ **Január 19. (szerda):** Gyalogolni jó! (12 km). Találkozás 10 órakor a monostori végállomáson. Túravezető: Székely Lavotta tel. 0748-036290 ● Túravezetők tanácskozása 17 órától a székházban.

■ **Január 22. (szombat):** Séta a Bükkben (10 km). Találkozás 10 órakor a monostori végállomáson. Túravezető: Bagaméri Tibor.

■ **Január 23. (vasárnap):** Vonatos kirándulás: Neportok-völgy (gyalog 18 km). Találkozás 7.30 órakor a nagyállomás előtt. Túravezető: Vlád Pál. Disznótoros Sztánán. Túravezető: Szócs János.

■ **Január 26. (szerda):** Gyalogolni jó! (12 km). Találkozás 10 órakor a monostori végállomáson. Túravezető: Székely Lavotta.

■ **Január 29. (szombat):** Medve gerinc, Róka völgy, Uraság erdeje (20 km). Találkozás 10 órakor a monostori végállomáson. Túravezető: Kiss János. Rejtett forrás (10 km). Találkozás 10 órakor a monostori végállomáson. Túravezető: Kovácsné Diószegi Zsuzsa.

■ **Január 30. (vasárnap):** Brüll-kilátó (12 km). Találkozás 10 órakor a monostori végállomáson. Túravezető: Szócs János.

■ **Február 2. (szerda):** Gyalogolni jó! (12 km). Találkozás 10 órakor a monostori végállomáson. Túravezető: Székely Lavotta Kögyűlés 18 órától az Apáczai -líceumban.

Info

■ Szolgálatos napok a székházban : hétfőn és szerdán 17–18 óra, kedden 11–13 óra között.

■ EKE fotóklub: minden kedden 17 órától a székházban.

■ Könyvtár: minden csütörtökön 17–18 óra között a székházban.

Rendezvényeinkre minden érdeklődőt szeretettel várunk.

Túravezetők, szervezők elérhetőségei:

Bagaméri Tibor 0742-776930
Kiss János 0364-807639, kjani51@gmail.com
K. Diószegi Zsuzsa 0364-733867, 0740-067977
László Györgyi 0727-192841
Márton Erzsébet 0742-037179
Szabó István 0748-140551
Székely Lavotta 0748-036290
Szócs János 0742-690881
Szócs Miklós 0264-550310, 0740-061741
Vas Géza 0742-659570
Vlád Pál 0264-435866

Előzetes

Február 10–13. (csütörtök–vasárnap): Természetharát Hét Debrecenben, Hints Miklós vetítettképes előadása: Kulturális barangolások Perzsiában. Túravezető: Kovácsné Diószegi Zsuzsa.